

PUTkast &
Rots Maatwerk

MOOIEpleinen

magazine

Van onooglijk parkeerterrein tot plein met historisch elan

Van parkeerterrein naar stadspark lijkt een flinke opgave en dat is het ook. Wie de Lammermarkt in Leiden bekijkt zal concluderen dat het is gelukt. De historische plek, op 3 oktober altijd het decor voor het 'Leidens ontzet', heeft weer 'smoel' gekregen. En heel veel groen.

De Lammermarkt ontleent zijn naam aan de lammeren- en veemarkt die er sinds het begin van de vorige eeuw werd gehouden, maar het gebied kent een veel langere geschiedenis. Het lag aanvankelijk buiten de middeleeuwse stadsmuren en was in gebruik als weiland, boomgaard en moestuin. In 1611 kocht de stad de grond op en kwam op de noordelijke hoek het Val-

Hybride plein, met een combinatie van groenstroken met verharding en verkeersstromen

kenburger bolwerk als onderdeel van de stadsverdediging. Aansluitend werd op het bolwerk de molen De Valk gebouwd. Vanaf de jaren zestig tot 2014 deed het plein dienst als parkeerterrein.

De grondige herinrichting van het plein in de afgelopen jaren met een ondergrondse pareergarage maakt onderdeel uit van het centrumplan binnen

Technische wetenswaardigheden

Voor de bestrating van de Lammermarkt (waalformaat en dikformaat) is gebruikgemaakt van 'de Leidse mix', de binnenste-bettermix die ook wordt toegepast voor andere projecten in de binnenstad van Leiden. De inrichting met gebakken materiaal moet volgens de gemeente aansluiten op het historische karakter van de stad. De binnenste-bettermix bestaat voor 70% uit Paviona-speciale sortering donker, bezand, 20% Bruno-speciale sortering donker, bezand en 10% Incana-speciale sortering donker, bezand (*Handboek kwaliteit openbare ruimte deel III, gemeente Leiden*).

PUTkast verzorgde onder meer het ontwerp en de realisatie van alle elektrische energie- en drinkwatervoorzieningen voor ambulante handel en evenementen. Rots Maatwerk verzorgde de engineering,

de levering en de aanleg van de natuurstenen elementen, de fontein en het cortenstaal. De evenementeninstallatie op verschillende plekken van de Lammermarkt omvat zowel drinkwater als elektra. Bij de elektriciteit is de kermis niet meegenomen, omdat de elektriciteitsvraag daarvan zo groot was dat het niet representatief is voor het gemiddelde energieverbruik. Voor de fontein die Rots Maatwerk op het plein heeft geïnstalleerd, zijn speciale drinkwater- en elektravoorzieningen gerealiseerd. Ook is een zware drinkwatervoorziening gerealiseerd voor een toiletunit die er tijdens de festivals komt te staan. Bij de elektra heeft PUTkast een basisvoorziening gerealiseerd waarmee de kleinere en middelgrote evenementen op het middenterrein goed uit de voeten kunnen.

de singel; de opgave was op het plein het historische elan terug te halen, zegt Remco Viersma, indertijd projectleider voor de gemeente Leiden. In het kaderbesluit van april 2015 werd als doel aangegeven 'een hoogwaardig cultuur- en evenementenplein in te richten met een hoge verblijfskwaliteit en molen De Valk als icoon'. Dat was een behoorlijke opgave voor een terrein dat tot dan alleen maar een parkeerterrein was. 'Er is een competitie geweest voor het ontwerp van het nieuw in te richten terrein en dat was een mooie opgave', zegt Viersma. 'Er moest veel groen komen en er dienden mogelijkheden te zijn

om er grote evenementen te houden zoals de kermis tijdens de viering van Leidens Ontzet – na Tilburg de grootste van Nederland – en de Koningsdagparty tijdens Koningsdag.'

Hybride plein

Voor het maken van het ontwerp van het nieuwe plein is gekozen voor Jeroen Marseille van bureau Marseille Buiten in Utrecht. 'Ik heb eerder voor de gemeente gewerkt aan de Maresingel, onderdeel van de singelstructuur van Leiden die het langste park van Nederland vormt. Voor de »

Lammermarkt, dat een onooglijk parkeerterrein was, moest een groene plek en een evenementenlocatie worden gecreëerd en dat bijt elkaar, daar zit je als ontwerper in een spagaat. Het was ook een enorme uitdaging en we hebben ook veel en langdurig om tafel gezeten met de gemeente', zegt Marseille.

Marseille wilde van het plein als onderdeel van het Singelpark (de ring van singels rond de Leidse binnenstad waar mensen recreëren, feesten en sporten) een groene ruimte maken met verharding voor specifieke functies. De bestaande hekwerken en beplanting op het terrein zijn verwijderd en het hoogteverschil van 3,5 meter rondom de molen is uitgesmeerd over een grotere oppervlakte. Het hybride plein, zoals Marseille het noemt, benadrukt nu de vorm van het historische bastion in de brede groenstroken aan het water. Aan de stadskant verbreden de paden zich tot een pleinruimte van ruim 3000 vierkante meter die geheel omgeven is door de groeneilanden, bomen, beplanting en wandelpaden. Natuurstenen zitranden aan het plein en in het talud van de molenterp bieden de gelegenheid om nabij het waterelement ('bedriegertjes') te zitten; liefhebbers kunnen in het gras in de zon zitten.

'Het plein moest een echt Hollandse sfeer ademen en als basis hebben we voor de eik als boom gekozen. Voor de inrichting van het plein kon ik gelukkig Piet Oudolf inhuren die het plan heeft gemaakt voor de inrichting. Hij heeft prachtige tekeningen gemaakt', zegt Marseille. Oudolf is een internationaal bekende tuinarchitect die onder meer de *Gardens of Remembrance* in New York (herinneringstuinen voor de slachtoffers van 9/11) ontwierp.

Marseille moest bij zijn ontwerp wel rekening houden met de Leidse Centrumroute, die van noord naar zuid door de binnenstad loopt; de route gaat nu ter hoogte van de Lammermarkt als het ware op in de 'groene eilanden en datzelfde geldt voor de fietspaden. 'De verkeersstromen worden op het plein uit elkaar getrokken. Zowel de automobilisten als de fietsers en de wandelaars gaan altijd door het groen. Er is altijd groen om je heen als je midden op het plein loopt.'

De parkeerplaatsen op het plein hebben nu een plek gekregen onder het plein. Met een totale diep-

te van 22,5 meter en zeven verdiepingen is de parkeergarage de diepste van Nederland met ruimte voor 525 auto's. De automobilisten die daar hun voertuig parkeren, krijgen volgens Marseille bij het in- en uitrijden van de garage ook een 'groene ervaring'.

Eyecatcher

Hoofdaannemer bij de herinrichting van de Lammermarkt was Aannemingsmaatschappij Van Gelder, in het verleden onder meer verantwoordelijk voor de herinrichting van het Morspoortplein in Leiden, Maasvlakte Plaza Rotterdam en de renovatie van de tramlijn Den Haag-Scheveningen. Aannemingsmaatschappij Van Gelder heeft bij de Lammermarkt onder meer sloopwerkzaamheden, rioleringswerkzaamheden en verhardingswerkzaamheden uitgevoerd.

Projectcoördinator Jasper Gevers noemt als bijzonderheid het gebruik van heel specifiek gekozen materialen, zoals gebakken straatbakstenen, cortenstaal en natuursteen. 'Meestal kopen wij als aannemer zelf de materialen in, maar de gemeente Leiden heeft voor de projecten in de binnenstad precies voorgeschreven welke materialen gebruikt moeten worden en heeft ook zelf contacten met de leveranciers. Dat geldt ook voor de goten op het plein, die niet standaard zijn. Om precies dat te krijgen wat zij wilde, kocht de gemeente Leiden zelf bepaalde materialen in, die zij ter beschikking stelde. Het getuigt wel van lef van een gemeente dat zij daar zelf het risico voor wil nemen', zegt Gevers, die aangeeft blij te zijn dat aannemingsmaatschappij Van Gelder haar naam mocht verbinden aan de reconstructie van een zo exclusieve plek in Leiden. 'Het is echt een eyecatcher geworden.'

De werkzaamheden op de Lammermarkt begonnen in 2014 voor de bouw van de ondergrondse parkeergarage die sinds april 2017 in gebruik is. De officiële overdracht van het vernieuwde plein aan de gemeente heeft begin september dit jaar plaatsgevonden.

'Ik ben apetrots op het plein en vond het eervol dat ik hieraan mocht meewerken. Het is een mooi plein', zegt Jeroen Marseille.

'Het is een van de projecten waar ik trots op ben', zegt projectleider Remco Viersma die inmiddels bij de gemeente Amsterdam werkt. 'Ik ben blij dat ik hier een steentje aan bij heb kunnen dragen.' «

